

WATERSCHAPPEN IN SURINAME EEN STAP VERDER

Samenwerkingsproject met Nederlandse waterschappen eindigt na 8 jaar

*Bram Zandstra, Richenel Small, Koen Maathuis**

■ In 2007 zijn in het district Nickerie door de toenmalige Surinaamse regering een aantal waterschappen opgericht, waaronder het Overliggend Waterschap MCP (OWMCP). In 2009 zijn Wereld Waternet en Waterschap Rijn en IJssel met hen een samenwerkingsverband gestart om de ontwikkeling van het waterbeheer in Nickerie te ondersteunen. De laatste jaren gebeurde dit met subsidie van de Europese Unie (EU-ACP Water Facility) onder de projecttitel 'Capacity building for integrated Water Management in Nickerie'. In juni is dit project met alle betrokkenen formeel afgesloten. De partijen kijken terug op een geslaagde samenwerking, die een groot aantal concrete resultaten heeft opgeleverd. August Lila, de directeur van OWMCP, onderstreepte dit bij de afsluiting met de woorden: "We zijn zeker dat alle kennis die wij nodig hebben is vergaard en dat we nu meer mogelijkheden hebben om de verdere ontwikkeling van het waterbeheer ter hand te nemen." De drie projectleiders Bram Zandstra, Richenel Small en Koen Maathuis doen verslag en geven hun aanbevelingen voor de toekomst.

Het rijstdistrict Nickerie

Nickerie ligt in het uiterste westen van Suriname en wordt ook wel het rijstdistrict genoemd. Het noordelijk deel van het district bestaat grotendeels uit rijstvelden, waarvoor een goed functionerend irrigatie- en drainagestelsel essentieel is. In de droge tijd van het jaar kan er water uit de Corantijnrivier in het zuiden van Nickerie worden opgepompt, waarna het via het 66 km lange Corantijnkanaal naar deze rijstgebieden wordt gebracht. Daardoor is het mogelijk om tweemaal per jaar rijst te planten en te oogsten. Het hiervoor benodigde irrigatiestelsel is zeer uitgestrekt en bestaat uit een groot aantal kleine en grote watergangen, vele sluisjes en enkele gemalen. Deze verkeren deels in een slechte staat van onderhoud.

In 2007 zijn voor 12 afzonderlijke rijstpolders zogenaamde inliggende waterschappen opgericht. Dit is een organisatievorm van inwonende boeren, die hiermee samen zorg dragen voor het beheer en onderhoud van hun gemeenschappelijke irrigatiekanalen. Daarnaast

is een 'overliggend waterschap' (OWMCP) opgericht voor onderhoud van het Corantijnkanaal, voor beheer en bediening van het pompgemaal Wakay (capaciteit 30 m³/sec) en voor ondersteuning van de 12 inliggende waterschappen.

Voor de structuur van deze organisaties is destijds het Nederlandse waterschapsmodel gekozen. Dit betekent o.a. dat de leden van de besturen verkozen worden uit de inwoners van het gebied, dat het watersysteem is geregistreerd in een database (Legger genoemd), dat er een onderhoudsplanning is, een waterverordening (Keur) en dat er belastinggeld geheven kan worden om de uitgaven te dekken. Dit alles was in het begin een werkelijkheid op papier, die in de afgelopen jaren deels realiteit is geworden.

Samenwerking voor beter watermanagement

De samenwerking tussen OWMCP, Wereld Waternet en Waterschap Rijn en IJssel is in 2009 gestart om de groei

* **Bram Zandstra**, senior beleidsadviseur bij Waterschap Rijn en IJssel; **Richenel Small**, projectcoördinator en vm. directeur Overliggend Waterschap MCP; **Koen Maathuis**, Regional Director West Africa bij Wereld Waternet.

Afbeelding 1.
Kantoor Overliggend Waterschap MCP

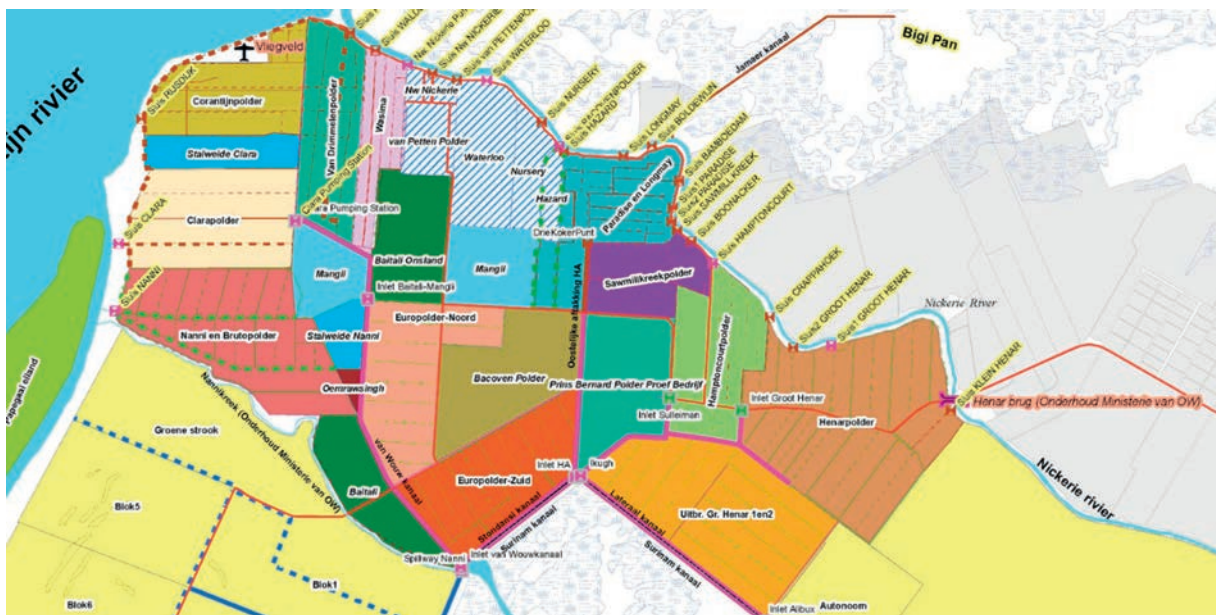
van de jonge waterschappen in de gekozen richting te ondersteunen. In de eerste 4 jaar van samenwerking stond de ontwikkeling van OWMCP zelf centraal. De nadruk lag op organisatieopbouw en op onderhoud van het Corantijnkanaal en het pompemaal Wakay.

In het kader van het EU-project is de focus in de laatste jaren verbreed naar alle partijen die in Nickerie met waterbeheer te maken hebben. Dat zijn er nogal wat, omdat het onderhoud en beheer is verdeeld over enerzijds de 13 waterschappen en anderzijds de regionale afdelingen van drie ministeries RO, LVV en OW. Daardoor is er weinig samenhang en eenheid in

het waterbeheer in Nickerie (versnippering). Daarnaast was het doel om het belang van waterbeheer beter bekend te maken in het district, niet alleen bij de boeren, maar bij alle inwoners van Nickerie.

Het project omvatte aldus de volgende vier thema's:

- water governance
- water efficiency
- water awareness
- trainingen

Afbeelding 2. **Overzicht van de rijstpolders in Nickerie**

Afbeelding 3.
Corantijnkanaal met het gemaal Wakay

De projectstructuur bestond uit vier werkgroepen (met leden uit de relevante organisaties in Nickerie), een projectmanagementteam (met een lid vanuit de drie projectpartners) en een stuurgroep. Het bestuurlijk draagvlak was verzekerd door deelname van de districtscommissaris (de hoogste bestuurder van Nickerie) in de stuurgroep. De samenwerking tussen de deelnemers vond plaats tijdens werkbezoeken in Suriname en in Nederland. Daarin werd telkens gedurende een week aan één of meer van de vier thema's gewerkt.

Prioriteit voor versterken water governance

Om de water governance in Nickerie te versterken is ingezet op zowel een technisch overleg van water-

beheerders, als op een districtbreed overleg met alle stakeholders. Het eerstgenoemde overleg vindt plaats tussen de hoofden van de regionale ministeries en de directeur van OWMCP en is bedoeld om besluiten over watertoevoer en -afvoer te nemen op niveau van meerdere polders of van het district. Een belangrijk besluit dat jaarlijks moet worden genomen is of (en wanneer) het pompgemaal Wakay ingezet moet worden om polders van voldoende water te voorzien. Het gemaal verbruikt veel brandstof en dus gaat het 'aanzetten' met hoge kosten gepaard.

Daarnaast is een districtbreed overleg gestart door de oprichting van het Water Platform Nickerie (WPN) in 2014. Dit platform is bedoeld als een informeel overleg tussen alle organisaties met waterbeheertaken én de partijen met waterbelangen, zoals vissers en natuurbeschermers, maar ook ondernemers en het drinkwaterbedrijf SWM.

Een belangrijke derde activiteit betrof de ondersteuning van de inliggende waterschappen. Voor alle 12 schappen zijn de afgelopen jaren – soms al voor de 2e keer – bestuursverkiezingen georganiseerd. De nieuwe bestuursleden hebben vanuit het project een trainingsprogramma kunnen doorlopen en zijn in de praktijk ondersteund door OWMCP met informatie en adviezen.

Ook heeft het waterbeheer een vaste plek gekregen in het beleid van het district Nickerie. Er is met steun vanuit het project een hoofdstuk over het waterbeheer en waterbeleid toegevoegd aan het jaarlijkse Districtsplan. Dit plan wordt opgesteld door de Districtsraad en functioneert als basis voor uitvoering en voor het maken van financiële afspraken tussen het district en de ministeries in Paramaribo.

Tot slot is een basis gelegd voor het invoeren van een waterbelasting in het district. Er is een economisch-

Afbeelding 4.
Waterverdeelwerk bij Claragemaal met achterstallig onderhoud

financiële analyse gemaakt van de kosten van het waterbeheer, met daarbij een voorstel voor het koppelen van een heffing aan de rijstopbrengst per baal, te betalen door de rijstproducenten. Hoewel dit voor de boeren extra kosten met zich mee zal brengen, lijkt er inmiddels een draagvlak te ontstaan voor het daadwerkelijk innen van de heffing. Hiermee zal het district voor een deel zelf in de kosten van beheer en onderhoud kunnen voorzien, en vermindert de afhankelijkheid van de ministeries in Paramaribo.

Beheer en onderhoud gericht aanpakken

De regionale ministeries, inliggende waterschappen en OWMCP hebben samen met de Nederlandse partners gewerkt aan betere instrumenten voor een goede watertoevoer en waterafvoer in de rijstpolders. Aan deze instrumenten is ook meegewerkt door een tiental studenten van de universiteit in Paramaribo en de Universiteit Wageningen, in het kader van een stage of afstuderen.

Als eerste zijn in de loop van enkele jaren door de drie ministeries en OWMCP alle gegevens over het reguliere onderhoud van de kanalen en kunstwerken verzameld. Dit bleek niet eenvoudig, omdat veel gegevens ontbraken of verouderd waren. Niettemin is inmiddels een zo actueel mogelijk overzicht opgesteld in de vorm van een onderhoudsrapport, met als eerste doel om dit onderhoud in de toekomst onderling beter af te stemmen.

Daarnaast zijn door middel van een groot aantal veldmetingen gegevens verzameld van een deel van de waterinfrastructuur en de belangrijkste kunstwerken in het district. Deze zijn door OWMCP bijeen gebracht in een centrale database (Legger), die voor allerlei beheerdoelen gebruikt kan gaan worden.

Om de aan- en afvoer van het polderwater in de toekomst beter te kunnen sturen is het waterkwantiteitsmeetnet in het district uitgebreid tot 12 meetstations. Dit meetnet wordt door OWMCP beheerd en is verder geprofessionaliseerd. Met de gegevens wordt een groot aantal instanties van informatie over de waterstanden in de polders voorzien. Een volgende stap is dat de ontvangers deze gegevens ook gaan gebruiken als sturingsinformatie voor irrigatie en drainage. Voor een doelgerichte sturing is op verschillende locaties ook renovatie van stuwen en gemalen noodzakelijk. Voor het Nanni knooppunt, het belangrijkste waterknooppunt in het district, is door OWMCP en de Nederlandse partners een plan van aanpak voor renovatie en verbetering opgesteld.

Ook is gewerkt aan het opstellen van gedragsregels voor de bescherming van het irrigatie- en drainagestelsel. Samen met de besturen van de inliggende waterschappen is een aantal verboden en

Afbeelding 5. **Kaart Suriname, met Nickerie in het westen**

geboden geschreven, die gelden voor alle inwoners en gebruikers van de rijstpolders. Een voorbeeld is het verbod om dammen te beschadigen of door te steken, of om irrigatiekanalen dicht te maken. Deze regels staan nu in een verordening (Keur), zodat de besturen daadwerkelijk kunnen optreden tegen degene die een verbod overtreedt. Tot nu toe was hiervoor wel een juridische basis, maar geen schriftelijk document met de relevante regels.

Water(kwaliteit) – voor ieder van belang

Nickerie richt zich van oudsher op de rijstteelt en kent een uitgebreide natte infrastructuur. Niettemin is structureel beheer en onderhoud van het watersysteem niet vanzelfsprekend en is er niet of nauwelijks aandacht voor waterkwaliteit. Drijfvuil is in het stedelijk gebied overal aanwezig en boeren gebruiken op grote schaal bestrijdingsmiddelen. Als onderdeel van het EU-project is daarom een awareness programma uitgevoerd om inwoners, scholieren en boeren gericht over het belang van water(beheer) en waterkwaliteit te informeren. Voor alle basisscholen in Nickerie is een ‘toolkit’ gemaakt, met materialen die in de les gebruikt kunnen worden. Een aansprekend voorbeeld is een zelf ontwikkeld kwartetspel, met allerlei vragen over het waterbeheer en watervervuiling in het district.

Om het brede publiek te bereiken is een serie van 10 korte filmpjes (infomercials) gemaakt, waarin boeren en medewerkers van waterschappen en ministeries uitleg

Afbeelding 6. **Nanni-waterknooppunt; grens tussen moeras en rijstgebieden**

geven over bepaalde aspecten van het waterbeheer. Deze filmpjes zijn in een periode van 3 jaar gemaakt en per aflevering enkele malen uitgezonden op regionale TV stations en ook beschikbaar gesteld op YouTube (zoekterm: ‘Over water in Nickerie’).

Om over de waterkwaliteit in het district uitspraken te kunnen doen zijn een jaar lang door OWMCP watermonsters genomen, op enkele centrale locaties in het district. Deze monsters zijn in Suriname en deels in Nederland geanalyseerd. De analyses wijzen o.a. uit dat bestrijdingsmiddelen en meststoffen duidelijk aanwezig zijn in het oppervlaktewater, maar niet in grote concentraties. Er zal over een langere periode gemeten moeten worden om na te gaan hoe de concentraties zich ontwikkelen.

Waterschappen een stap verder

Het integrale waterprogramma van de afgelopen jaren heeft naar onze overtuiging de waterschappen in Nickerie stappen verder gebracht in hun ontwikkeling. Dit is bereikt doordat er op alle waterthema's is samengewerkt, tussen de waterschappen onderling en met de relevante regionale ministeries. Meer dan voorheen beseffen de managers en medewerkers van deze organisaties dat men elkaar nodig heeft om het waterbeheer, en daarmee ook de landbouw in het district, verder te ontwikkelen. Zij zijn zelf actief geweest bij de uitvoering van het project of hebben

deelgenomen aan discussies over de onderzoeken die in het kader van het project zijn gedaan. Deze waterprofessionals weten elkaar nu beter te vinden. Ze zoeken elkaar makkelijker op en raadplegen elkaar bij vragen over het waterbeheer in Nickerie.

Het Overliggend Waterschap MCP heeft zich geprofileerd als centrale waterorganisatie in het district. Van hieruit werden alle activiteiten geïnitieerd en geleid, met ondersteuning van de partners in Nederland. OWMCP beheert nu alle gegevens over de waterkwaliteit en waterkwaliteit en heeft inmiddels een eigen bibliotheek aan rapporten over waterbeheer ingericht. Kort gezegd is het basis instrumentarium voor een efficiënt waterbeheer nu aanwezig en op orde.

Ook de besturen van de inliggende waterschappen weten beter wat hun taken en mogelijkheden zijn. Hierdoor is ook in de afzonderlijke rijstpolders een begin met gestructureerd waterbeheer gemaakt.

Wat kan er nog beter in Nickerie?

De ontwikkeling naar beter waterbeheer in Nickerie stopt natuurlijk niet met de beëindiging van het EU-waterproject. Integendeel. Er zijn nog vele vervolgstappen mogelijk en nodig. Want ondanks alle inspanningen is de uitvoering van een efficiënt waterbeheer nog maar net begonnen en is de samenwerking in het waterplatform nog erg broos. De

Afbeelding 7. **Oprichting Waterplatform Nickerie, met (bijna) alle deelnemers**

instrumenten voor goed waterbeheer zijn bij OWMCP aanwezig maar afstemming in de praktijk van beheer en onderhoud op de schaal van Nickerie moet nog beginnen. De organisatorische versnippering van het waterbeheer is daarbij nog altijd een belemmering. Dit geldt zowel voor de kleinschaligheid van de ‘inliggende polders’ als voor de verdeling van beheerstaken over de drie regionale ministeries. Versterking van samenhang is mogelijk door samenwerking op een groter schaalniveau te organiseren en formaliseren.

Acht aanbevelingen tot slot

Ter afsluiting van onze 8 jaar van internationale samenwerking doen wij daarom de volgende 8 aanbevelingen:

- 1 Het Waterplatform Nickerie is tot nu toe beperkt en onregelmatig bij elkaar geweest. Versterk dit platform door OWMCP de secretarisrol te geven en houdt op vaste momenten in het jaar een platformoverleg. Het delen van informatie en inzichten en het gezamenlijk opstellen van adviezen aan het districtsbestuur is hierbij het belangrijkste doel.
- 2 Het waterbeheersingsoverleg is een informeel, operationeel overleg tussen de hoofden van OWMCP en de drie regionale ministeries. Maak dit overleg formeel en leg afspraken tussen de deelnemers vast, zodat deze beter worden nagekomen.
- 3 Breng meer eenheid en efficiëntie in het beheer en onderhoud van het watersysteem door deze taken – die nu bij OWMCP en de drie regionale ministeries liggen – samen te voegen in één eenheid op districts niveau.
- 4 Start met het stapsgewijs invoeren van een waterheffing bij de gebruikers van irrigatiewater (landbouw) en breng de inkomsten onder in een districtsfonds. Hieruit kan een (stapsgewijs toenemend) deel van de onderhoudskosten worden betaald.
- 5 Blijf zoeken naar fondsen voor financiering van de broodnodige renovatie van pompgemalen, stuwen en voor de aanpak van het Nanni knooppunt. Efficiënt waterbeheer kan niet plaatsvinden als de infrastructuur niet verbetert.
- 6 Houdt de ‘awareness’ levend en organiseer daarom vanuit het Waterplatform Nickerie jaarlijks een wateractiviteit voor het district, bijvoorbeeld op Wereld Waterdag, en betrek daarbij het onderwijs.
- 7 De inliggende waterschappen functioneren als verenigingen van inwoners/boeren van een rijstpolder, zonder budget en andere middelen, met

Afbeelding 8. **Bodembewerking, voorafgaand aan de inzaai van rijst**

een om de 3 jaar wisselend bestuur. Werken op een groter schaalniveau met een langer durende bestuurstermijn vergroot de slagkracht van deze organisaties. Verklein daarom het aantal van de huidige 12, naar bijvoorbeeld 6 inliggende waterschappen en verleng de bestuurstermijn naar tenminste 4 jaar. Koppel deze waterschappen formeel aan OWMCP en organiseer voor hen een budget om de kosten van besturen en een jaarlijkse veldinspectie te dekken.

- 8 Verander de naam ‘OWMCP’ in ‘Waterschap Nickerie’ en breng de inliggende waterschappen daarin onder, in de vorm van afdelingsbesturen. Daarmee wordt duidelijk gemaakt dat er in Nickerie één instantie is die functioneert als kenniscentrum en coördinerend orgaan voor integraal waterbeheer.

Afsluitend pleiten wij ervoor om de voorgaande veranderingen ook juridisch te verankeren. Concreet betekent dit dat de huidige 13 staatsbesluiten, voor de afzonderlijke waterschappen, vervangen dienen te worden door één nieuw staatsbesluit, waarin de taken en bevoegdheden van het Waterschap Nickerie en de daarbinnen vallende polderafdelingen worden geregeld. Op deze manier wordt ook wettelijk tot uitdrukking gebracht hoe belangrijk integraal waterbeheer is voor het rijstdistrict Nickerie. ■

Afbeelding 9. **De watertoolkit die op alle 23 basisscholen in Nickerie is verspreid**